

UNIVERSITETET I OSLO

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 Oslo

Rektor
Postboks 1072, Blindern
0316 OSLO

Dato: 02.01.2009
Vår ref.: 2008/20593
Deres ref.:

Telefon: 22 85 63 01
Telefaks: 22 85 44 42
E-post: postmottak@admin.uio.no
Nettadresse: www.uio.no

UiOs innspill til Forskningsmeldingen 2009

Universitetet i Oslo ønsker i sitt innspill til ny forskningsmelding å fokusere på de mest sentrale utfordringene for forskningsintensive universiteter og de følger disse utfordringene har for både forskningssektoren og samfunnsutviklingen i Norge.

Vårt innspill har tre hoveddeler: vi kommenterer først de forskningsintensive universitetenes rolle, deretter beskrives det UiO ser som hovedutfordringen for den nye meldingen, nemlig behovet for en balanse mellom strategiske satsinger og ressurser til fri grunnforskning. Til slutt drøfter vi rekrutteringsutfordringen.

De forskningsintensive universitetenes rolle

▪ Forutsetning for samarbeid og arbeidsdeling – en god beskrivelse

De store, forskningsintensive universitetenes potensial, rolle og utfordringer har så langt ikke blitt utførlig beskrevet. Verken St.meld. 20 (2004-2005) *Vilje til forskning* eller NOU 2008:3 *Sett under ett* (Stjernøutvalgets innstilling) har drøftet dette problemkomplekset. Vi håper at Regjeringen i den nye forskningsmeldingen vil bringe til veie en god drøfting av rollen til de forskningsintensive institusjonene, som er hovedleverandører av forskning i Norge. Dette vil kunne berede grunnen for en avklaring av arbeidsdelingen i forskningssektoren.

De store, forskningsintensive universitetenes særpreg er faglig mangfold, både i betydningen *antall fagområder og mange spisskompetente fagmiljøer innenfor disse områdene*. Å være et forskningsintensivt universitet innebærer at det må ligge en solid basis av grunnforskning i bunn for kjerneoppgavene: forskning, utdanning og formidling. Dette gir store muligheter for faglig synergi og grobunn for originalitet. Det er også en viktig forutsetning for å få frem internasjonalt anerkjente toppmiljøer. Stadig flere samfunnsutfordringer er globale og komplekse i sin karakter, og tverrfaglig disiplinbasert spisskompetanse er nødvendig.

Forskningsintensive universiteters rolle og utfordringer må beskrives og klargjøres for å skape et grunnlag for god arbeidsdeling i forskningssektoren. En tydelig arbeidsdeling kan bidra til samarbeid mellom universitetene, instituttsektoren og høyskolene – i stedet for konkurranse. Samtidig vil en klar arbeidsdeling gi grunnlag for en mer rasjonell bruk av ressursene.

Rektor

- **Sats på de forskningsintensive institusjonene**

Norge trenger forskningsintensive universitet som har ressurser til å prioritere strategisk, til å bygge opp fagmiljøer som kan møte den internasjonale utfordringen og til å forsterke innsatsen for å tiltrekke seg midler fra EU både innen anvendt forskning og grunnforskning (ERC).

De store universitetene fungerer som norsk akademias ansikt utad og samarbeider med de beste internasjonale forskningsinstitusjonene. Internasjonalt møter vi en stadig skarpere konkurranse, og vi ser at både store forskningsnasjoner og våre nærmeste naboer satser i større omfang og mer konsentrert på forskning. Danmark ønsker å gi universitetene større handlingsrom. I Sverige konsentreres innsatsen mer på de sterke institusjonene, og i store Europeiske nasjoner som Tyskland og Frankrike skjer en tilsvarende utvikling. Ensidig fokus på 3 % - målet er ikke avgjørende. Det som er avgjørende for forskningen i Norge og vår internasjonale posisjon er å holde tritt med andre lands investeringer i forskning.

Universitetet i Oslo støtter opp om konkurransebasert tildeling av forskningsmidler. Det er et kraftig insentiv både for institusjoner, fagmiljøer og enkeltforskere til å arbeide målrettet for kvalitet i forskning. Kvalitet vil i sin tur vil gi Norge muligheten til å hevde seg internasjonalt og stimulere den kunnskapsproduksjon og innovasjon som samfunnsutviklingen etterspør.

Norge trenger å satse tydeligere på forskning ved de forskningsintensive universitetene og disse må i sin tur være en ressurs og samarbeidspartner for mindre fagmiljøer og forskningsinstitusjoner.

Hovedutfordringen: å sikre balanse mellom strategiske satsinger og fri grunnforskning

Det er avgjørende for en langsiktig utvikling av kunnskap og kompetanse at Norge finner en god balanse mellom bred, fri grunnforskning og strategiske satsinger. Dette krever en avklart og tydelig arbeidsdeling og må støttes opp av finansieringen. Tilstrekkelige midler må kanaliseres til begge typer forskning.

Forskningsrådet og EUs rammeprogram kanaliserer sine midler til strategiske satsinger og i svært liten grad til fri grunnforskning. Det er de forskningsintensive universitetene, som i dag sitter med hovedansvaret for fri, forskerinitiert grunnforskning. Det er derfor avgjørende at universitetenes rammevilkår setter dem i stand til å ivareta denne oppgaven. Universitetets basisbevilgning, som skal gi handlingsrom til å drive grunnforskning, er i dag kraftig underminert av en rekke forhold. Resultatet er at grunnforskningen ved universitetene mangler ressurser.

- **Egenandeler på strategiske satsinger undergraver ressursgrunnlaget for den frie grunnforskningen**

De eksterne bidragene til forskning representerer helt nødvendig tilleggsfinansiering for enkeltforskere og grupper av forskere ved UiO. Uten de eksterne midlene ville viktig

forskning ikke kunne finne sted. Særlig godt illustrerer ordningen med Sentre for fremragende forskning at de eksterne midlene bidrar til en konsentrasjon og toppsatsing som ikke hadde vært mulig innenfor institusjonenes ordinære bevilgninger. Eksterne midler fullfinansierers imidlertid svært sjelden. Bidragsyterne forutsetter at institusjonene selv stiller med egenandeler i form av egeninnsats og infrastruktur/tjenester. Disse egenandelene utgjør samlet sett omkring 700 mill. kroner årlig, eller oppunder 50 % av det totale omfanget av eksternt finansierte bidragsprosjekter ved UiO. Viktige forskningssatsinger setter derfor basisbevilgningene under press.

De eksternt finansierte forskningsprosjektene har økt i omfang i betydelig større grad enn den ordinære bevilgningen. Universitetets muligheter til å foreta egne strategiske valg, for eksempel å hegne om grunnforskning, om mindre fagmiljøer, og om humanistisk forskning, som i liten grad tiltrekker seg eksterne midler, har derfor forverret seg radikalt i løpet av det siste tiåret.

UiO ber om at forskningssatsingene gjennom Forskningsrådet fullfinansieres. Fra UiOs ståsted er det viktigere at de prosjektene som bevilges er tilstrekkelig finansierte, enn at antall prosjekter øker. Slik finansieringssystemet i praksis fungerer i dag, opplever institusjoner som leverer kvalitet innen forskning at deres handlingsrom og evne til å arbeide for kvalitet reduseres kraftig. Vi får en situasjon, hvor økende totalbevilgninger til forskning gir større press og mindre handlingsrom for institusjonene pga manglende balanse mellom økning på strategiske satsinger og økning av basisbevilgningen.

- **Strategiske satsinger versus handlingsrommet til institusjonene, fagmiljøene og enkeltforskere**

Et sentralt spørsmål i utformingen av finansieringssystemet for forskning er fordelingen av innflytelse over den faglige utviklingen. Vi ser det som legitimt at myndighetene søker å påvirke den faglige innretningen av forskningen gjennom strategiske satsinger. Forskningens oppgave er å besvare samfunnets aktuelle og fremtidige behov for kunnskap. For at enkeltforskerne og fagmiljøene på en god og effektiv måte skal kunne utføre denne samfunnsoppgaven, må de ha tilstrekkelig faglig handlingsrom – muligheten til å følge de problemstillinger og metoder som de anser for å være lovende.

I den kommende forskningsmeldingen trenger vi en diskusjon om hvor mye innflytelse over fagutviklingen enkeltforskere, fagmiljøer, akademiske institusjoner og strategiske organer som Forskningsrådet, EU og de politiske myndighetene i Norge har i dag – og hvilke muligheter for innflytelse de respektive aktørene bør ha i fremtiden. Dagens manglende handlingsrom på institusjonelt nivå forplanter seg nedover til fagmiljøene og forskerne. Dette vekker bekymring for den videre utviklingen av både humsam området og den naturvitenskapelige forskningen.

Utviklingen innen medisin, matematiske og naturvitenskapelige fag hemmes av egenandeler på de eksterne prosjektene og av høye indirekte kostnader forbundet med utstyrsintensiv forskning. Konkurransen om talentene og synkende rekruttering til realfag i skolen svekker disse fagområdene ytterligere. Lav studentsøkning til realfag har medført at fag som kjemi og fysikk ikke har kunnet hente ressurser til vekst fra undervisningsbevilgningen. Regjeringens

Rektor

uttalte ønske om å satse på naturvitenskapelig forskning står således i motsetning til de rammevilkår som gis til dette forskningsformål, gitt det faktum at forskningsbevilgningen gis som en fast ramme. Økte forskningsresultater tilfører ikke institusjonene og fagmiljøene midler – kun en omfordeling av potten.

Humsam-fagene opplever press pga stor andel av økende lønnsutgifter og få muligheter i store strategiske programmer som i liten grad har vært åpne for samfunns- og kulturrettede tilnærminger. UiO støtter Forskningsrådets forslag om et nytt tematisk område: *Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger* samt Forskningsrådets oppfølging av universitetsmiljøenes eget forslag om en ny stor forskningssatsning om menneskelige og samfunnsmessige utfordringer i kunnskapssamfunnet, *Kompetanseutvikling og deltakerarenaer* (KODE) jf. Forskningsrådets budsjettinnspill 2010. I forrige forskningsmelding var den humanistiske og samfunnsvitenskapelige forskningen nesten helt fraværende. Dette var bakgrunnen for at Forskningsrådet i etterkant ble bedt om å utarbeide en egen Humaniora-strategi, og denne viser tydelig hvor viktig det nå er å gi plass til den humanistiske (og samfunnsvitenskapelige) forskningen også i den nye overordnede forskningsmeldingen. Den nye forskningsmeldingen bør rette opp inntrykket fra den forrige, som manglet fokus på behovet for humanistiske og samfunnsvitenskapelige perspektiver i forskningen.

- **Stimulering av internasjonalt samarbeid**

Det er viktig at målsettingen om mer internasjonalisering av norsk forskning også følges opp gjennom finansieringsmodellen.

Internasjonaliseringsmålene krever at det er tilgjengelige midler for forskere som ønsker å drive forskerutveksling og samarbeid med internasjonale partnere, det er for eksempel behov for forskningsmidler til internasjonale samarbeidsprosjekter av 5-10 års varighet. Videre er det ønskelig at opplæring og veiledning av doktorgradskandidater i samarbeid med utenlandske institusjoner blir premiert i finansieringsmodellen uavhengig av om kandidatene tar graden i Norge.

- **Økning av forskningsproduksjonen bør følges opp av økte bevilgninger**

Signalene om at den nye forskningsmeldingen skal fokusere på samarbeid i forskningssektoren ser vi som noe positivt. Vi ønsker at bevilgningen til forskning endres fra å bli gitt som en fast ramme til en åpen ramme. Dette vil gi intensiver for sektorens innsats for å oppnå gode forskningsresultater og for samarbeid. Fast ramme er en kilde til uforutsigbarhet for forskningsinstitusjonene. Når én institusjon forbedrer sine resultater, reduseres bevilgningen til andre institusjoner. Vi mener at dette er svært uheldig for sektoren og ber om at forskningskomponenten, i likhet med undervisningskomponenten, gis som en åpen ramme.

- **Langsiktighet i forskningsfinansieringen**

Forskning er en aktivitet som krever målrettet og langsiktig satsing på menneskelige ressurser og vitenskapelig utstyr. Ettårige budsjetter medfører en stor uforutsigbarhet i dette

Rektor

arbeidet. Arbeidet med en ny forskningsmelding er en god anledning til å se på virkemidler som kan bidra til større langsiktighet: forpliktende opptrappingsplaner for rekrutteringsstillinger, langtidsplaner for sektoren og kompensasjon for lønnsvekst avstemt med faktisk og ikke antatt lønnsvekst. En opptrappingsplan for Forskningsfondet ser vi som sentralt med hensyn til å øke graden av langsiktighet og forutsigbarhet i forskningsfinansieringen.

Forskningsfondet danner grunnlaget for et krafttak for forskningsinfrastruktur, og UiO støtter opp om disse planene og stiller seg bak Forskningsrådets vurdering av behovet for volum i denne satsingen. Vi ser det som positivt at Forskningsrådet får et nasjonalt ansvar for den tunge forskningsinfrastrukturen. Vi forutsetter at koordineringen av nye investeringer og forvaltning vil bli gjort i tett samarbeid med institusjonene.

Det er et problem for forskningen at tilgang til kvalitetssikret faglig informasjon avhenger av den enkelte institusjons økonomi. Vi håper departementet følger opp forslagene i St.meld. nr. 20 om å inngå nasjonale avtaler om abonnement på faglige elektroniske ressurser og sentrale fagtidsskrifter. Med utgangspunkt i dagens arbeid i ABM-utvikling og erfaringer fra bl.a. Canada og Tyskland må man se på mulige løsningsmodeller for å kunne tilby kjerneinformasjon som for eksempel *Web of Science* til alle universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter.

Rekrutteringsutfordringen og forutsigbarhet i forskerkarrierer

Utfordringene på rekrutteringssiden er mangfoldige. Forskningen er avhengig av å tiltrekke seg de beste hodene både nasjonalt og internasjonalt. Det er behov for en fremtidsorientert rekruttering til fagmiljøer som står foran spesielle utfordringer i forbindelse med generasjonsskifter, nasjonale rekrutteringsbehov innenfor enkelte fagområder, eller konkurranse fra næringslivet om kandidatene. Vi trenger også å legge bedre til rette for at kvinnelige forskerrekutter velger en akademisk karriere.

▪ Helhetlig tenkning om forskerkarrierer

Institusjonenes egne prioriteringer og målbevisste arbeid med langsiktig rekruttering kan langt på vei bidra til å løse rekrutteringsutfordringene, forutsatt at institusjonene har langsiktighet og handlingsrom i sin økonomi. Imidlertid må det arbeides på flere nivåer og samordnes nasjonalt for å kunne løse disse mangfoldige utfordringene. Institusjonene må utarbeide rekrutteringsstrategier som bl.a. kalibrerer antallet uteksaminerte kandidater i forskjellige fag på master-, phd- og postdoktornivåene, i forhold til hvor mange kandidater med master- og phd-kompetanse både fagmiljøet og samfunnet har behov for. Dette krever en videreføring av NIFU STEPs arbeid med å tallfeste samfunnets behov for doktorer og postdoktorer, slik at vi får et tallgrunnlag som alle berørte parter kan enes om. De senere års vellykkede opptrapping av antall doktorgradsstipend må følges opp av en gjennomtenkt strategi for den neste fasen av forskerkarrieren (midlertidig ansatte forskere / postdoktorer) og gi yngre forskere bedre muligheter til å planlegge forskerkarrieren frem mot faste stillinger.

Rektor

▪ Øke antall frie postdoktorstipend

Den forrige forskningsmeldingen plasserte ansvaret for postdoktornivået hos Forskningsrådet for å fremme mobilitet for å ivareta behovet for habilitet i rekrutteringsprosessen. Vi finner at arbeidsdelingen på postdoktornivå er problematisk. Slik det fungerer i dag, bevilger Forskningsrådet flest postdoktorstillinger gjennom de store programmene, mens tilgangen til frie postdoktorstipend er mindre. Denne praksisen underbygger de strategiske satsingene, men fører til flaskehals på postdoktornivå innen alle andre fag og områder. Enten må Forskningsrådet i fremtiden bevilge flere frie postdoktorstipend og få i oppdrag å følge opp institusjonenes og fagenes rekrutteringsstrategier, slik at postdoktorstillinger tilflytter fagmiljøer som trenger dem, eller så må universitetene selv få et tydeligere ansvar for - og midler til - postdoktornivået. Slik situasjonen er i dag, mangler vi gode nok analyser av rekrutteringssituasjonen til å avstemme antallet postdoktorstillinger med antallet doktorgradskandidater og behovet for kvalifiserte forskere innenfor de forskjellige fagene.

▪ Behov for fullfinansiering

Rekrutteringsstillinger finansieres i dag gjennom en øremerket tildeling, der mottaker av stillingene må bidra med delfinansiering. Beregninger foretatt både av UHR og UiO viser et gjennomsnittlig behov på i overkant av 1 mill. kroner (2007-nivå) pr. stipendiatstilling for å dekke alle direkte og indirekte kostnader (basert på den observerte lønns- og prisutviklingen forventer vi at den gjennomsnittlige kostnaden for et stipendiatårsverk vil i 2009 ligge på 1,1 mill. kroner) Satsen på 800 000 kroner gjelder bare nye stillinger, og avhjelper ikke situasjonen for de øremerkede stillingene tildelt i tidligere år. På samme måte som egenandeler på eksternt finansierte forskningsprosjekter, opplever vi derfor at underfinansiering av rekrutteringsstillinger medfører et stort press på eksisterende rammer. UiO ber om at alle rekrutteringsstillinger – både tidligere tildelte og kommende – fullfinansieres.

▪ Virkemidler for attraktive og forutsigbare forskerkarrierer

En videre utfordring ligger i at den eksisterende stillingsstrukturen i kombinasjon med mangelen på postdoktorstipend ikke gir nødvendig fleksibilitet til å ivareta yngre forskere eller å rekruttere spesiell kompetanse i begrensede perioder, for eksempel ved etablering av forskningssatsinger med tidsbegrenset ekstern finansiering. UiO oppfordrer derfor departementet til å utrede problemstillinger knyttet til mulighetene for mellomgruppestillinger og større fleksibilitet i midlertidige stillinger, for eksempel knyttet opp mot mulighetene for å etablere et *tenure track*-system med såkalte kvalifiseringsstillinger i norsk UoH-sektor.

Andre utfordringer melder seg når det kommer til rekruttering internasjonalt. Norske stipender er attraktive for utenlandske søkere både på phd- og postdoktornivå, men i overgangen til fast ansettelse er ikke norske forskerlønninger høye nok til å konkurrere om gode kandidater. Både de beste norske og utenlandske forskerne får bedre tilbud ved utenlandske institusjoner.

Rektor

Vi vil understreke behovet for koordinert og forpliktende satsing på rekruttering. Vi trenger muligheter til å drive langsiktig fagutvikling som kan skape forutsigbarhet i rekrutteringen både for fagmiljøene og for yngre forskere. Det må også nevnes at likestillingsfremmende tiltak er viktige i rekrutteringssammenhengen. Imidlertid er det ønskelig at kjønns- og likestillingsperspektivet skal gjennomsyre meldingen.

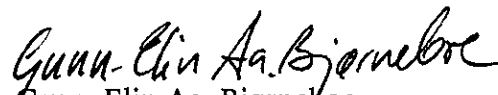
Avslutningsvis vil vi også løfte frem behovet for at Forskningsmeldingens forbindelser til de andre stortingsmeldingene som Regjeringen har lagt frem i den siste tiden blir beskrevet på en tydelig måte. Både St.m. nr.15 (2007-2008) *Tingenes tale* om universitetsmuseene og Innovasjonsmeldingen tar opp viktige og sentrale forskningsrelaterte temaer.

Vi takker for muligheten til å bidra i prosessen og ser frem til å se resultatene av arbeidet med meldingen.

Med hilsen

Geir Ellingsrud
Rektor

Gunn-Elin Aa. Bjørneboe
Universitetsdirektør